

Teknoloji Risk Yönetimi
Kıdemli Müdürü - Vocafone

Cem MESÇİ
cmesci@gmail.com

KIRMIZI ÇİZGİLER

Teknoloji, Yatırım ve Risk – 1

Sizlerle, risk ve yönetiminin ne demek olduğunu irdelemek, risklerinizi daha iyi görür hale getirebilmek, dolayısıyla da kendi açılımlarınıza pupa yelken ilerleyebilmenizi sağlamak keyif verecek bana... İnsanlar, riskin olumsuz yanlarını dikkate alıyor ve yönetmeye çalışıyorlar genelde. Peki her olumsuz gelişme bir riski mi doğuruyor, yoksa algılama şeklimizle kendimiz mi riski oluşturuyoruz?

KIRMIZI ÇİZGİLER

Risk ve onun yönetimine dair hazırladığım bu makalede, mühendis olmamın etkisiyle bazen detaya inerek can sıkıcı olabilirim. Ama bu benim riskim. Riskimin farkında olduğum için yazının içerisine çeşitlemeler katarak, “risk” kelimesi baz alınarak oluşturulan anlamları inceleyerek günümüze taşıyorum.

Tabii ki risk konusunda benden fazla konuşma hakkına sahip olabilecek daha bilgili kişiler de mevcuttur. Onun için derim ki; “bence” olanları okuyacaksınız buradan itibaren. Daha fazlasının biliniyor olma olasılığını düşünerek, çıkabilecek her türlü tartışma ortamını bir fırsat olarak görüyorum.

Risk kelimesi, geriye doğru gidildiğinde klasik olarak Yunancada köken, taş, kaynak gibi anlamlarda kullanıldığı; sonrasında Latince “cliff” yani “sarp kayalık” olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Latince ve Latin kökenli dillerin kelimeyi kendi dillerine göre özelleştirmesi sonucu; resicum, risicum, riscus olarak evrimine devam etmiştir. Risk kelimesinin ilk olarak Yunan mitolojisinde Homer’in Odyssey destanında kullanılmış olduğu kabul ediliyor. Ancak destan içerisindeki anlamı “sarp kayalık, kaynak” demekmiş. Sözlükler destanda yer alan mecazi anlamdaki kelimenin gerçekte “denizde karşılaşılan ve korunulması gereken zorluklar” olarak kullanıldığını teyit etmektedir.

“Risk” kelimesi, Orta Çağ Avrupa’sında Rönesans etkileri ve batılı kaşiflerin dünyayı keşfetmek için başladıkları yolculukları (16 ve 17. Yüzyıl) ile en bi-

lindik anlamına gelmeye başlamıştı. Bu dönemde kelimenin kullanımı İspanyolca ve Portekizceden İngilizceye geçmiştir. Kaşiflerin öncülüğü ile “bilinmeyen sulara yapılan yolculuk” anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

Daha sonralarda 18. yüzyıla kadar kelime gelişimini sürdürmüş ve son nokta Fransızcada konuşulmuş; evrimleşen kelime “risque” diye yazılan bir terime dönüşmüştür. Risk kelimesi anlam ve içerikte zenginleşirken, ekonominin direkleri de yavaş yavaş oluşmuş ve “Ulusların Zenginliği” adlı kitabını 1776’da yayınlayan Adam Smith, bugünkü yaşantımızı oluşturan kuramları gerçek hayata sunmuştu. Yeni Kıta’da rekabet kelimesi kazançla eşleşmeye başlamış, kazanılan miktarlar ne kadar öne çıkılabileceğinde belirleyici olmaya başlamıştır.

Risk bir kavram veya bilinmezler kümesi olmaktan çıkarak bireysel ve ticari anlam taşımaya başladıktan sonra; kelimenin modern anlamı, “bir olayın gerçekleşme olasılığı ve olaydan etkilenme kombinasyonu” olarak bugüne ulaşmıştır. Riskin hem kötü hem de iyi tarafı vardır ve risk “fırsatın” hemen yanı başındadır. Yine de insanlar riskin olumsuz yanını dikkate alıyor ve yönetmeye çalışıyorlar.

Zaman içerisinde sigortacılık sektörü “risk”lerden çok fayda elde edecektir. Bir mala sahip olduğunuzda, hem o malın size sağladığı mal değeri hem de o malın takas değeri (mübadele) sizin faydanızı belirler. Bu faydanın; o malın çürümesi, çalınması ya da tercih edilmez hale gelmesi halinde yok olacağını varsayabilirsiniz. Dolayısıyla değişmeyen koşullarda dahi dışarıdan gelebilecek etkiler, kazançta veya kazancı oluşturan varlıklara zarar verecektir.

KIRMIZI ÇİZGİLER

İnsanın doğal içgüdüğü koruma odaklıdır. "Saldırı" kaybın az olacağı bilindiğinde veya başka çare kalmadığında mevzu bahis olur. Bundandır ki, insanoğlu "risk"lerden pek hoşlanmaz ve onlardan korunabilmek için üzerine gider.

Riskin kazançla ilişkilendirmesi ile yönetim sisteminin buna uygun gelişimi çok büyük bir ivme kazanmış; birçok sektöre ve hatta bireysel davranış biçimlerine belirgin aktiviteler olarak girmiştir. Örneklendirecek olursak; birey önce en değerli mallarını düşünür ve ona gelebilecek zararlardan rahatsızlık duyar. Bu düşünceler risk ve oluşan riskin giderilebilmesi için hangi içeriklere ihtiyacımız olduğunu tanımlar. "Değer verilen mal", "bulunduğu yer", "mala gelebilecek tehditler", "tehditlere karşı alınabilecek önlemler"... Tabii değerli malın yapısına özgü kendi iç tehditlerini de unutmamak gerekir. Örneğin; "çürüme", "kolay çalınabilme" vb...

İnsanoğlunun tüm bu detayları düşünmeye zorlayan şey nedir? "Kaybetme endişesi", değerli malın ve ona bağlı diğer değerlerin zarar görerek; kişi, kurum veya devlet gibi kurulu düzen ve yaşam içerisindeki var olma dürtülerine vereceği zarardır.

Güvenlik tehditleri, insan zafiyetinin ve dolayısıyla insanların zenginliklerinin üzerindeki en büyük risk alanını oluşturmuştur. Artık varlıkların korunması dediğimizde sadece mal veya para anlaşılmaktadır; her türlü emtia ve hatta daha da önemlisi "bilgi" de korunması gereken değerler arasındadır.

Riskin yönetilmesi sadece daha ileriye bilerek (tahmin ederek) hareket kabiliyeti kazanmak değildir! O güne kadar elde edilenleri korumak ve kaybedilmesine engel olmaktır. İnsanlık ancak bu şekilde kayıpsız gelişimde maksimum ivmelen-

meyi yakalayabilecektir.

Tahmin edersiniz ki risk yönetimi, yani en yüksek önemde olan varlıkları koruma ihtiyacı; her ülkede, her kültürde ve hatta her insanda farklı yansımalar bulmuştur. Bu da risk yönetiminin hiçbir zaman ki-

Riske karşı korunması gereken en önemli değerlerin başında 'bilgi' gelmektedir.

tapta yazan kurallara göre ardi ardına işletilen görev adımları şeklinde olmadığını göstermektedir. Şöyle bir örnekle açıklayayım; Amerika kıta sahillerinde insanların yüzerken yaşayabilecekleri en büyük risk köpek balığı tarafından saldırıya uğrama riskidir. Amerika, Avustralya ve Afrika sahillerindeki insanlar bu şekilde algılandıkça, Asya sahillerinde tehlike algılaması, yerini nefis ve nadir bulunabilen bir lezzete bırakır. Asya sahillerinde yaşayan insanlar köpekbalığını yakalayıp, yüzgecinden çorba yapıp, daha sonra da ne kadar lezzetli olduğuna dair yorumlar yaparken, diğer kıta insanları hayatlarına kast edebilecek ölümcül bir tehlike olarak görüyorlar. Bu durum bize, insanların riski algılama şekilleri ile riskin etkisini veya tanımını değiştirebileceklerini gösterir.

Toparlayacak olursak; riskin birçok etkileşimi ve parçası olmasına karşın, birkaç yapısal ögesi vardır. Riskin tanımının yapılabilmesi için;

1. Bir "Tehdit" olmalı,
2. Tehdide karşılık "zafiyetler" bulunmalı,
3. Zafiyetleriyle tehdit altında olan "varlıklarınız" olmalıdır.

Etrafınıza baktığınızda, hiçbir şeyin "mükemmel" olmadığını göreceksiniz. Risklerin her daim varlığı, insanların korkuları ve zarar görmesini istemeyeceği değerleri üzerinde hep gölge gibi durmaktadır. Onun içindir ki, her canlı riskini yönetmek zorundadır.

